

Strategische milieubeoordeling
bij het maatregelenprogramma
overeenkomstig § 117 van het niedersächsisches
Wassergesetz resp. artikel 11 EG-KRW
voor het in Niedersachsen gelegen deel van het
stroomgebiedsdistrict Rijn
Beheerperiode 2021 - 2027

Beknopt milieurapport

December 2021

Opgesteld in opdracht van

Niedersächsischer Landesbetrieb

für Wasserwirtschaft, Küsten- und Naturschutz

Vestiging Meppen

Bewerking door

 bosch & partner
herne • münchen • hannover • berlin

Opdrachtgever: **Niedersächsischer Landesbetrieb für
Wasserwirtschaft, Küsten- und Naturschutz (NLWKN)**
Betriebsstelle Meppen
Haselünner Straße 78
49716 Meppen

Opdrachtnemer: **Bosch & Partner GmbH**
Lortzingstraße 1
30177 Hannover

Projectleiding: Dipl.- Biogeogr. Florian Gans

Bewerking: B. Sc. Landschaftsarchitektur Lukas Kleinherbers

Inhoudsopgave	Blz.
1	Korte beschrijving van de maatregelenprogramma en strekking van het beknopte milieurapport 1
2	Toelichting op de integratie van milieuoverwegingen in het maatregelenprogramma 2
3	Inachtneming van het milieurapport inclusief de zienswijzen van overheden en publiek 3
4	Redenen om te kiezen voor het maatregelenprogramma na vergelijking met de beoordeelde alternatieven..... 5
5	Maatregelen overeenkomstig § 45 UVPG voor de monitoring van aanzienlijke milieueffecten 6
6	Literatuur 8

1 Korte beschrijving van de maatregelenprogramma en strekking van het beknopte milieuraapport

De Europese Unie heeft de lidstaten er bij de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) uit het jaar 2000 toe verplicht maatregelen te nemen die uiterlijk in 2015 (met de mogelijkheid van verlenging tot 2021, 2027) tot een goede toestand resp. potentieel van rivieren, meren overgangs- en kustwateren in ecologisch en chemisch opzicht en van het grondwater in kwantitatief en chemisch opzicht leiden.

Nadat deze EU-richtlijn was omgezet in het federale *Wasserhaushaltsgesetz* (WHG) en in de deelstaat-waterwetten, werden eerst stroomgebiedgerelateerde bestuursstructuren gecreëerd en werden databases en probleemanalyses uitgewerkt voor de grond- en oppervlaktewateren inclusief overgangs- en kustwateren. Voor de KRW-beheerperiode van 2015 tot 2021 was in 2015 voor het in Niedersachsen gelegen deel van het internationale stroomgebiedsdistrict (SGD) Rijn een maatregelenprogramma gepubliceerd. Voor de actuele derde beheerperiode is dit maatregelenprogramma nu geactualiseerd overeenkomstig § 117 van het *niedersächsisches Wassergesetz* (NWG) resp. artikel 11 EG-KRW voor het in Niedersachsen gelegen deel van het stroomgebiedsdistrict Rijn (NLWKN 2021a). Dit geactualiseerde maatregelenprogramma is van 22-12-2020 tot en met 22-6-2021 ter openbare inzage gelegd, samen met het ontwerp van de Nedersaksische bijdrage aan de beheerplannen en maatregelenprogramma's 2021 tot 2027 voor de stroomgebieden Elbe, Weser, Eems en Rijn overeenkomstig § 117 NWG resp. conform artikel 11 KRW (MU 2021a, MU 2021b).

Bij de ontwerpversie van het maatregelenprogramma is als essentiële basis voor de voorgeschreven strategische milieubeoordeling (SMB) ook een milieuraapport opgesteld in overeenstemming met §§ 39 tot 46 van het *Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung* (UVPG) (NLWKN 2021b). In het milieuraapport worden de verwachte aanzienlijke positieve en negatieve milieueffecten van het maatregelenprogramma op de in de UVPG genoemde beschermde belangen in kaart gebracht, beschreven en beoordeeld. Het milieuraapport dient ertoe de verschillende stappen en de bevindingen van de SMB te documenteren en in de besluitvorming mee te nemen. Vervolgens werd dit milieuraapport overeenkomstig §§ 41 en 42 UVPG samen met de ontwerpversie van het maatregelenprogramma bekendgemaakt aan het publiek en aan de instanties met een milieu- en gezondheidsgerelateerd taakgebied waar het rapport aan raakt.

Na afloop van de publieke participatie is op grond van de bepalingen in § 44 lid 2 UVPG onderhavig beknopt rapport opgesteld. Daarin moet worden toegelicht hoe milieuoverwegingen in het maatregelenprogramma zijn meegenomen, hoe rekening is gehouden met de zienswijzen en opmerkingen van overheden en publiek, en om welke redenen het maatregelenprogramma is gekozen.

Het beknopte rapport vormt samen met de bekendmaking van het goedgekeurde plan de afronding van de SMB-procedure bij het maatregelenprogramma voor het in Niedersachsen gelegen deel van het SGD Rijn 2021 t/m 2027.

2 Toelichting op de integratie van milieuoverwegingen in het maatregelenprogramma

Het maatregelenprogramma voor het in Niedersachsen gelegen deel van het SGD Rijn berust op de in het beheerplan (MU 2021a) uitgevoerde probleemanalyses van de significante belastingen en antropogene effecten op de toestand van de oppervlaktewateren en het grondwater. Meer gedetailleerde informatie over de knelpuntenanalyse is te vinden in hoofdstuk 2 (Oppervlaktewateren) en hoofdstuk 3 (Grondwater) van het beheerplan. In een plannings- en communicatieproces werden beschikbare chemische, fysische en biologische fundamentele gegevens geanalyseerd. De vastgestelde belastingen worden in het maatregelenprogramma beschreven.

Een belangrijke stap op weg naar een doelgerichte stroomgebiedbrede beheerplanning is het in kaart brengen van de waterbeheerkwesties die voor het hele stroomgebied van belang zijn. Hierbij wordt uitgegaan van de in 2019 verrichte actualisering van de inventarisatie. Daaruit was voor het Duitse deel van het stroomgebiedsdistrict Rijn gebleken dat er nog veel ruimte is voor verbetering. Aangezien ondanks het grote aantal uitgevoerde verbeteringsmaatregelen in geen van de geïdentificeerde actiegebieden grootschalige verbeteringen konden worden gerealiseerd, zijn de belangrijke waterbeheerkwesties ook voor de derde beheerperiode van 2021 tot 2027 onverminderd van toepassing (FGG Rhein 2019). De stroomgebiedbrede strategie en de overkoepelende belangrijke waterbeheerkwesties zijn met name gericht op de langetermijnpogaven van de beheerplanning binnen het stroomgebiedsdistrict Rijn. Binnen de beheerplanning is het zaak de overkoepelende doelen naar het eerstvolgende lagere werkniveau te vertalen en specificeren, rekening houdend met de gegeven randvoorwaarden in de verschillende werkgebieden. Met inachtneming van de overkoepelende randvoorwaarden leiden de deelstaten voor hun deel van het stroomgebied vereiste maatregelen af, die ze in hun maatregelenprogramma's verwerken (zie NLWKN 2021a).

Doel van het uit het beheerplan ontwikkelde maatregelenprogramma is – en van de daarin geïntegreerde maatregelenplanning – om de (milieu-)effecten op de wateren zo te verminderen dat de milieudoelen van de EG-KRW resp. de beheerdoelen volgens WHG uiterlijk in 2027 kunnen worden bereikt. De maatregelenprogramma's zijn daarmee in feite milieubeschermingsprogramma's, waarin milieuoverwegingen van centraal belang zijn. Bij de maatregelenplanning werden maatregeltypen geselecteerd die geschikt zijn om een verbetering te bewerkstelligen van de bestaande belastingen en de vastgestelde watertoestand. Uitgangspunt voor de planning en benaming van maatregelen is de voor heel Duitsland gestandaardiseerde 'Maßnahmenkatalog der Bund/Länder-Arbeitsgemeinschaft Wasser' (LAWA 2020).

3 Inachtneming van het milieurapport inclusief de zienswijzen van overheden en publiek

Het uitgangspunt voor de SMB werd gevormd door de in de lente van 2020 verrichte afstemming van het onderzoekskader (scoping) voor het milieurapport. Hiervoor is door het NLWKN een voorstel voor een onderzoekskader ontwikkeld en werden reacties van de desbetreffende overheden ingewonnen overeenkomstig § 39 lid 4 UVPG. Deze adviezen werden in de uitwerking van het milieurapport meegenomen.

Het milieurapport omvat, voortbouwend op een algemeen geldige effectanalyse van de verschillende maatregeltypen van de LAWA-maatregelencatalogus, een gebiedsgerelateerde effectprognose en -beoordeling, waaraan alle maatregelen voor het in Niedersachsen gelegen deel van het SGD Rijn ten grondslag lagen.

Met het oog op de totaliteit van alle milieudoelen mogen van de uitvoering van het maatregelenprogramma vrijwel uitsluitend positieve tot zeer positieve milieueffecten worden verwacht. Deze hebben uit de aard der zaak vooral betrekking op de oppervlaktewateren en het grondwater, want het maatregelenprogramma is gericht op de duurzame verbetering van deze twee milieugoederen. Tegenover de positieve milieueffecten van het maatregelenprogramma staan potentieel negatieve effecten ten aanzien van de factor grondbeslag, die echter ruimtelijk begrensd zijn. Dit betreft met name het beschermde belang bodem en het beschermde belang cultureel erfgoed en andere materiële goederen. Er mag echter vanuit worden gegaan dat tegengestelde doelstellingen in de regel kunnen worden verzoend of ten minste geminimaliseerd door middel van prospectie vóór vergunningverlening en met behulp van preventieve en beschermende maatregelen.

Bij de beoordelingen in het milieurapport moet er altijd rekening mee worden gehouden dat vanwege het abstracte planningsniveau en de concretiseringsgraad van het maatregelenprogramma de milieueffecten vaak pas in de vergunningsprocedure definitief in beeld kunnen worden gebracht. Ter voorkoming van tegengestelde doelstellingen moeten tussen waterbeheer, natuur-, bodem- en monumentenbescherming en andere vakgebieden onderling afgestemde oplossingen worden uitgewerkt die zoveel mogelijk recht doen aan de verschillende milieudoelen.

Inspraak op de ontwerpversies van maatregelenprogramma en milieurapport

Het ontwerp van het milieurapport werd met ingang van 22 maart 2021 in het kader van de inspraakprocedure ter inzage gelegd van het algemene publiek en van overheden waarvan de milieu- en gezondheidsgelateerde beleidsvelden door het rapport worden geraakt. Na afloop van deze participatie van overheden en publiek op 22-5-2021 en na afloop van de reactietermijn op 22-6-2021 kon worden vastgesteld dat er noch op het maatregelenprogramma voor het Nedersaksische deel van het SGD Rijn noch op het milieurapport reacties waren ingediend.

Wel werd een groot aantal reacties ingediend op de bijdrage van Niedersachsen aan de beheerplannen en maatregelenprogramma's voor 2021 tot 2027 voor de stroomgebieden Elbe, Weser, Eems en Rijn. Deze reacties werden door het NLWKN beoordeeld en, voor zover vereist, meegenomen in de herziene maatregelenplanning voor het Nedersaksische deel van het SGD Rijn.

In het kader van de afronding van het maatregelenprogramma voor het Nedersaksische deel van het SGD Rijn vond uiteindelijk in november 2021 een actualisering plaats van de gemelde maatregeltypen volgens LAWA-maatregelencatalogus. Omdat hierbij echter maar één nieuwe maatregel in de catalogus van gemelde maatregelen werd opgenomen (maatregel nr. 30, 'maatregelen ter vermindering van de nutriëntenemissie door uitspoeling uit de landbouw') die onder de al in de beoordeling meegenomen maatregelgroep 8 valt en er verder geen veranderingen waren, blijven de resultaten van de effectprognose onverminderd van toepassing.

Volledigheidshalve moet nog worden opgemerkt dat in de effectentabel van het milieurapport (hoofdstuk 7) en in bijlage III bij het milieurapport het kleurenschema is gewijzigd. Het tot dusver in oranje weergegeven neutrale beoordelingssymbool is nu veranderd in geel omdat de kleur oranje ten onrechte een negatieve trend van het beoordelingsniveau zou kunnen suggereren. Daarnaast zijn kleinere redactionele aanpassingen doorgevoerd.

4 Redenen om te kiezen voor het maatregelenprogramma na vergelijking met de beoordeelde alternatieven

Het maatregelenprogramma zelf bevat geen alternatieve planningsopties. Het beschrijft het resultaat van een selectieproces tussen de verschillende planningsopties in het kader van de opstelling van de bijdrage van Niedersachsen aan de beheerplannen 2021 t/m 2027 voor de stroomgebieden Elbe, Weser, Eems en Rijn. In het beheerplan wordt gekeken naar 'gebiedsoverkoepelende', fundamentele mogelijkheden, uitgaande van bovenregionale strategieën voor het bereiken van de milieudoelen, zoals bijv. de bepaling van bovenregionale prioritaire wateren voor maatregelen waarmee de passeerbaarheid voor trekvisserij moet worden gerealiseerd.

Bij de selectie van de meest doeltreffende en/of meest urgente planningsoptie in het beheerplan wordt uitgegaan van de specifieke beheerdoelen voor het in Niedersachsen gelegen deel van het SGD Rijn. Verschillende mogelijkheden voor het behalen van deze beheerdoelen zijn beoordeeld op hun ecologische en economische effectiviteit.

Kleinschalige locatie-alternatieven voor te plannen maatregelen vallen vanwege de fundamentele systematiek van getrapte planprocedures buiten het bestek van het maatregelenprogramma en het beheerplan, en worden in de latere vergunningsfase voor de concrete, specifieke plannen onderzocht en beoordeeld.

Het procesmatige karakter van de opstelling van het beheerplan en het maatregelenprogramma (§ 84 WHG) omvat de mogelijkheid en/of noodzaak van correcties op grond van resultaten van de monitoring van oppervlaktewateren en grondwater.

5 Maatregelen overeenkomstig § 45 UVPG voor de monitoring van aanzienlijke milieueffecten

Op grond van § 45 UVPG dienen de aanzienlijke effecten van de plannen en programma's op het milieu te worden gemonitord en de hiertoe genomen maatregelen in het milieurapport te worden benoemd. De monitoring heeft onder meer tot doel vroegtijdig onvoorziene negatieve gevolgen te onderkennen, om adequate tegenmaatregelen te kunnen nemen. Overeenkomstig § 45 lid 5 UVPG kunnen bestaande monitoringmechanismen worden gebruikt om aan de eisen te voldoen.

Relevant voor de monitoring zijn in de eerste plaats de milieueffecten waarvoor in de SMB een substantiële bijdrage van het maatregelenprogramma is vastgesteld. Dienovereenkomstig hebben zinvolle monitoringmaatregelen met name betrekking op milieueffecten op het te beschermen goed water.

Voor de monitoring van de effecten op water als beschermd belang, en ook op de beschermde belangen mens en gezondheid van de mens, wordt gebruik gemaakt van de **monitoringmaatregelen volgens KRW**, die in Niedersachsen worden uitgevoerd door de bevoegde instanties. Hiermee staat een instrument ter beschikking dat op regelmatige basis meet in hoeverre de goede ecologische toestand resp. potentieel en de goede chemische toestand van de oppervlaktewateren en een goede kwantitatieve en chemische grondwatertoestand worden gehaald.

Deze monitoring is ook bedoeld om de maatregelen eventueel te kunnen bijstellen als ze onvoldoende effectief blijken.

Overeenkomstig bijlage 10 OGewV (oppervlaktewaterverordening) worden de volgende soorten monitoring van grond- en oppervlaktewater onderscheiden:

- **Toestand- en trendmonitoring** (monitoring van de langetermijnontwikkelingen binnen het hele stroomgebiedsdistrict Rijn, gereduceerd meetnet)
- **Operationele monitoring** (regelmatige monitoring van significante belasting met verontreinigende stoffen en hydromorfologische belastingen, dicht meetnet van de waterbeheerders en milieuautoriteiten van Bond en deelstaten)
- **Monitoring voor nader onderzoek** (het monitoren van bijzondere belastingen, bijv. ten behoeve van een oorzakenanalyse bij onverwachte vissterfte)

Voor een overzicht van de monitoringfrequenties en -intervallen: zie de tabellen in bijlage 10 van de OGewV. Voor meer informatie over de monitoringmaatregelen wordt voorts verwezen naar hoofdstuk 4 van de Nedersaksische bijdrage aan de beheerplannen 2021 tot 2027 voor de stroomgebieden Elbe, Weser, Eems en Rijn (MU 2021a).

Met betrekking tot het te beschermen belang fauna/flora en biologische diversiteit wordt in eerste instantie verwezen naar de monitoring voor Natura 2000-gebieden, die wordt uitgevoerd door de natuurbeschermende instanties van de deelstaten. De monitoring maakt een continu beoordeling mogelijk van de staat van instandhouding van de waterafhankelijke Natura 2000-gebieden. De monitoring van de habitattypes en -soorten volgens de Habitatrichtlijn vindt om de zes jaar plaats.

In hun totaliteit zijn deze monitoringmaatregelen geschikt om onvoorziene nadelige gevolgen in kaart te brengen, zodat zo nodig adequate tegenmaatregelen kunnen worden getroffen.

6 Literatuur

- FGG Rhein (2019): Veröffentlichung der wichtigen Fragen der Gewässerbewirtschaftung im deutschen Rheineinzugsgebiet im Rahmen der Aktualisierung der Bewirtschaftungspläne in der Flussgebietsgemeinschaft Rhein. Geschäftsstelle der FGG Rhein, Worms.
- LAWA (2020): Bund/Länder-Arbeitsgemeinschaft Wasser (2020): LAWA-BLANO Maßnahmenkatalog (WRRL, HWRMRL, MSRL), Stand: 03.06.2020.
- MU (2021a): Niedersächsisches Ministerium für Umwelt, Energie, Bauen und Klimaschutz (Hrsg.): Niedersächsischer Beitrag zu den Bewirtschaftungsplänen 2021 bis 2027 der Flussgebiete Elbe, Weser, Ems und Rhein nach § 118 des Niedersächsischen Wassergesetzes bzw. nach Art. 13 der EG-Wasserrahmenrichtlinie.
- MU (2021b): Niedersächsisches Ministerium für Umwelt, Energie, Bauen und Klimaschutz (Hrsg.): Niedersächsischer Beitrag zu den Maßnahmenprogrammen 2021 bis 2027 der Flussgebiete Elbe, Weser, Ems und Rhein nach § 117 des Niedersächsischen Wassergesetzes bzw. nach Art. 11 der EG-Wasserrahmenrichtlinie.
- NLWKN (2021a): Landesbetrieb für Wasserwirtschaft, Küsten- und Naturschutz (Hrsg.): Maßnahmenprogramm nach § 117 des niedersächsischen Wassergesetzes bzw. Artikel 11 EG-WRRL für den niedersächsischen Teil der Flussgebietseinheit Rhein. Bewirtschaftungszeitraum 2021 – 2027.
- NLWKN (2021b): Niedersächsischer Landesbetrieb für Wasserwirtschaft, Küsten- und Naturschutz (Hrsg.): Strategische Umweltprüfung zum Maßnahmenprogramm gemäß WRRL für den Zeitraum 2021 bis 2027 für den niedersächsischen Teil der Flussgebietseinheit Rhein gem. § 117 NWG – Umweltbericht.